

स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत
बांधण्यात येणाऱ्या शौचालयांच्या व इतर
अनुषंगिक बांधकामाच्या दर्जाबाबत.

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: स्वमअ २०१५/प्र.क्र.२४८/ नवि-३४
हुतात्मा राजगुरु चौक, मदाम कामा मार्ग
४ था मजला, मंत्रालय, मुंबई
दिनांक : २० नोव्हेंबर, २०१५

पहा :

- १) केंद्र शासनाच्या शहरी विकास मंत्रालयाने डिसेंबर, २०१४ मध्ये स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) साठी प्रसिध्द केलेल्या मार्गदर्शक सूचना.
- २) शासन निर्णय, नगर विकास विभाग, क्रमांक स्वभाअ-२०१५/प्र.क्र.२३/नवि-३४, दिनांक १५ मे, २०१५.
- ३) राज्य अभियान संचालक, स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान यांचे परिपत्रक क्रमांक राअंस / कार्यान्वयनसूचना / ४२ / १५-१६, दिनांक २८ जुलै, २०१५.

परिपत्रक :

केंद्र शासनाच्या “स्वच्छ भारत अभियान (नागरी)” च्या धर्तीवर संदर्भीय क्रमांक २ येथील दिनांक १५ मे, २०१५ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यामध्ये “स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी)” ची अंमलबजावणी सुरु झाली आहे. या अभियानांतर्गत शहरे हागंदारी मुक्त करणे व घनकचरा व्यवस्थापन या दोन प्रमुख बाबींचा समावेश आहे.

२. शहरे हागंदारी मुक्त करण्यासाठी शहरांमध्ये ज्या कुटुंबांकडे शौचालयाची सुविधा उपलब्ध नसल्याने ते उघडयावर शौचास जातात अशा ८.३१ लक्ष कुटुंबांना वैयक्तीक घरगुती शौचालय अथवा सामुदायीक शौचालय उपलब्ध करून द्यावयाची आहेत.

३. स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) ची अंमलबजावणी राज्यातील सर्व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये मिशन मोड पद्धतीने सुरु झाली आहे. त्यासाठी आवश्यक मार्गदर्शक सूचना ज्यामध्ये शौचालय बांधकामाचे विविध पर्याय तांत्रिक माहितीसह देण्यात आले आहेत. तर, शौचालय बांधकामासाठीचा निधी संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांना उपलब्ध करून देण्यात आला आहे.

४. स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत संबंधित लाभार्थीमार्फत करण्यात येणारे शौचलयाचे बांधकाम व त्यासाठी ते वापरत असलेले साहित्य चांगल्या दर्जाचे टिकावू व शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनानुसार असणे आवश्यक आहे यासाठी शासन पुढील प्रमाणे मार्गदर्शक सूचना देत आहे:-

- १) या अभियानांतर्गत बांधण्यात येणाऱ्या शौचलयांचे बांधकाम हे केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांमधील जोडपत्र-२ मध्ये नमूद करण्यात आल्यानुसार करण्याबाबतची अट संबंधित लाभार्थ्यांच्या मंजूरी आदेशात टाकण्यात यावी.
- २) शहरामध्ये शौचालय बांधकाम करणाऱ्या कंत्राटदारांची व चांगल्या प्रतीचे व दर्जेदार साहित्याचा पुरवठा करणारे पुरवठादारांची यादी तयार करून ती संबंधित लाभार्थ्यांस बांधकाम आदेशा सोबतच उपलब्ध करून देण्यात यावी.
- ३) शौचालयाच्या जोथ्यापर्यंतच्या बांधकामामध्ये (उदा. दोन पीट, अथवा सेफ्टीक टँक यासाठी) बाजारात उपलब्ध असलेल्या तयार प्लास्टीक (Prefabricated Plastic Material) साहित्याचा वापर करण्यात येवू नये.
- ४) संदर्भीय क्र. २ येथील दि. १५ मे २०१५ च्या शासन निर्णयात नमूद केल्यानुसार शहरात मलनिस्सारण सुविधा उपलब्ध असल्यास बांधण्यात येणारे शौचालय त्यास जोडण्यात यावे. मलनिस्सारण सुविधा उपलब्ध नसल्यास अथावा ती ३० मीटर पेक्षा अधिक लांब असल्यास बांधण्यात येणारे शौचालय केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार योग्य आकाराचे दोन पीट, सेफ्टीक टँक, बायो डायजेस्टर, अथवा बायो टँकला जोडण्यात यावे. कोणत्याही परिस्थितीत एक पीटचे शौचालय बांधण्यात येवू नये अथवा कोणत्याही मैला संकलन प्रणालीस न जोडलेले शौचालयाचे बांधकाम करण्यात येवू नये.
- ५) ज्या शहरांमध्ये शौचालयाच्या बांधकामासाठी मजूर/गवंडी (शौचालय बांधकाम करणारे) यांची कमतरता जाणवत असेल अशा शहरांनी मजूर व गवंडी तयार करण्यासाठी शहरामध्ये योग्य प्रशिक्षण कार्यक्रम राबवून पुरेसे मजूर/गवंडी तयार करावेत. अशा प्रकारे करण्यात येणाऱ्या प्रशिक्षण कार्यक्रमाचा खर्च क्षमता बांधणी कार्यक्रमासाठी शहरास उपलब्ध होणाऱ्या निधीमधून करता येईल.

- ६) शहरामध्ये सुरु असलेले शौचालयांची व अनुषंगीक बांधकामे केंद्र शासनाने विहीत केलेल्या मार्गदर्शक सूचनानुसार होत असल्याची खातरजमा नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थामधील कर्मचाऱ्यामार्फत वेळोवेळी करण्यात यावी.
- ७) सध्या बाजारात शौचालय बांधकामासाठी Prefabricated साहित्य उपलब्ध होत आहे. परंतु या साहित्याचा दर्जा व टिकावूपणा तपासला गेलेला नाही. त्यामुळे, अशा Prefabricated साहित्याच्या वापराबाबत नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्यास्तरावरून शिफारस करण्यात येवू नये.
५. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१५११२०१७२६२८०८२५ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सुधाकर झा. बोबडे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा. मंत्री, यांचे खाजगी सचिव (सर्व), मंत्रालय, मुंबई
३. मा. राज्यमंत्री, नगर विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. अप्पर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालयीन विभाग (सर्व)
६. प्रधान सचिव (नगर विकास -१), मंत्रालय, मुंबई
७. सचिव (नगर विकास -२), मंत्रालय, मुंबई
८. आयुक्त तथा संचालक, नगर परिषद प्रशासन संचालनालय, वरली, मुंबई
९. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१०. सर्व विभागीय आयुक्त
११. सर्व जिल्हाधिकारी
१२. आयुक्त, सर्व महानगरपालिका
१३. राज्य अभियान संचालक, स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान संचालनालय, मुंबई
१४. मुख्याधिकारी, सर्व नगरपरिषदा/नगरपंचायती
१५. निवड नस्ती (नवि-३४)